

Άθανάσιος Ε. Καραθανάσης

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΟΥ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

<i>Πρόεδρος</i>	: Αθανάσιος Καραθανάσης
<i>Αντιπρόεδρος</i>	: Κωνσταντίνος Χρήστου
<i>Γεν. Γραμματέας</i>	: Βασίλειος Πάππας
<i>Ταμίας</i>	: Γεώργιος Τσότσος
<i>Έφορος Βιβλιοθήκης</i>	: Κωνσταντίνος Πλαστήρας
<i>Σύμβουλοι</i>	: Θεόδωρος Δαρδαβέσης Ευάνθια Κωνσταντίνου ή Τέγου-Στεργιάδου Γεώργιος Νάκος Χαράλαμπος Τσιτσιμπίκος

Copyright: © ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ISBN: 978-960-9458-17-7

Εικόνα εξωφύλλου: Ό Άγιος Δημήτριος

Άθανάσιος Ε. Καραθανάσης

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΟΥ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ 21.10.2015 ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΗ ΤΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2017

Ενας νεαρός Θεσσαλονικεύς από άρχοντική οικογένεια τῆς πόλης δίδασκε τὴν νέα θρησκεία τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ 305 μ.Χ. με θερμὴ καὶ ζῆλο στὶς ὑπόγειες στοᾶς δυτικὰ τῆς Μεγάλῃς Ἀγορᾶς, τῆς Μεγαλοφόρου, κοντὰ στὴν Χαλκευτικὴ Στοά, ἐκεῖ ποὺ σήμερα εἶναι τὰ Χαλκωματάδικα. Ἦταν ὁ νεαρὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ Δημήτριος, ὅταν συνελήφθη κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ διατάγματος τοῦ Γαλέριου Βαλέριου Μαξιμιανοῦ τὴν 1ῃ Μαΐου 305 καὶ ὀδηγήθηκε συνοδεία ρωμαίων στρατιωτῶν στὶς ρωμαϊκὲς θέρμες, στὸ λουτρὸ δηλ. ποὺ ἦταν πάνω ἀπὸ τὸ θέατρο, λίγα μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν σημερινὴ ὁδὸ Ἁγίου Δημητρίου πρὸς τὴν ὁδὸ Ὀλύμπου. Ἐκεῖ φυλακίζονταν ὅσοι ὁμολογοῦσαν στὴν νέα θρησκεία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ὅταν ὁ Δημήτριος εὐλόγησε τὸν μικρόσωμο Χριστιανὸ Νέστορα ποὺ τὸν ἐπισκέφθηκε στὴν φυλακὴ καὶ ὁ ὁποῖος νίκησε τὸν γιγαντόσωμο εἰδωλολάτρη Λυαῖο στὴν μονομαχία στὸ Στάδιο, κείμενο λίγα μέτρα πῶ πάνω πρὸς τὴν Ἁγίου Δημητρίου, ὀργισμένος ὁ Γαλέριος ποὺ παρακολουθοῦσε τὸ θέαμα, διέταξε πάραυτα νὰ σκοτωθεῖ ὁ Νέστορας καὶ νὰ λογχισθεῖ ὁ Δημήτριος μες στὴν φυλακὴ. Ἦταν ἡ 26ῃ Ὀκτωβρίου 305 μ.Χ. Οἱ Χριστιανοὶ ἔθαψαν τὸ σῶμα τοῦ Δημητρίου στὸ ὑπόγειο τοῦ τόπου ποὺ μαρτύρησε κι ὅταν τὸ 313 ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος κήρυξε τὴν ἀνεξιθρησκεία στὴν αὐτοκρατορία του, στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου του κτίσθηκε πάνω στὸν τάφο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου οἰκίσκος, ποὺ σταδιακὰ καὶ μετὰ τὴν πλήρη ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγινε μέγας ναός, μία λαμπρὴ βασιλικὴ περὶ τὸ 412 ἢ 463 μ.Χ. στὴν σημερινὴ θέση στὸ «μέσον τοῦ σταδίου καὶ τοῦ δημοσίου λουτροῦ».

Στὴν Κρύπτη, ὅπου μαρτύρησε ὁ ἅγιός μας, κάτω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τοῦ ναοῦ, σώζονται ἴχνη τῶν τοίχων τοῦ λουτροῦ-φυλακῆς. Τότε περίπου, γύρω στὸ 450, κτίσθηκε καὶ ὁ ναός τῆς Παναγίας τῆς Ἀχειροποιήτου κι ἔτσι ἡ Θεσσαλονικὴ ἔχει δύο λαμπρὰ μνημεῖα ὄχι μόνον ἀρχιτεκτονικά, λόγω τῆς πρωτοεμφανιζόμενης βασιλικῆς, ποὺ

Πανηγυρικὸς λόγος γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς Ἀπελευθερώσεως τῆς Πόλης καὶ τὴν μνήμη τοῦ Προστάτη τῆς ποὺ ἐκφωνήθηκε στὶς 21 Ὀκτωβρίου 2015 στὴν αἴθουσα διαλέξεων τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

ἐκφράζουν, παραλλήλως, καὶ τὴν βαθειὰ ριζωμένη λατρεία τῶν Θεσσαλονικέων στὸν πολιοῦχο τοὺς Ἅγιο Δημήτριο καὶ τὴν Παναγία. Δύο λατρεῖες δηλ. ποὺ σηματοδοτοῦν τὴν θρησκευτικὴ καὶ γενικὰ τὴν ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ νωρὶς ἡ λατρεία αὐτὴ ἐκφράστηκε μὲ τὴν λιτανεία τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου, λιτανεία ποὺ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸν τόπο τῆς συλλήψεώς του στὴν Καταφυγή, στὰ σημερινὰ Χαλκωματάδικα καὶ ἔφθανε ὡς τὸν τόπο μαρτυρίου του, ἀφοῦ περνοῦσε δὲ ἀπὸ τὴν Ἑγνατία στάθμευε στὴν Ἀχειροποίητο καὶ μετὰ τὸν ἑσπερινὸ κατευθυνόταν στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου γιὰ τὴν ὀλονύκτια ἀγρυπνία.

Ὁ Συμεών, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, παραδίδει συγκλονιστικὴ περιγραφή τῆς λιτανείας αὐτῆς. Καθίσταται ἔτσι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὡς τὶς μέρες μας τὸ ἥρωον τῶν Θεσσαλονικέων καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, χάρη στὸν ἅγιό της, εἶναι τὸ μεγάλο θρησκευτικὸ κέντρο, γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶναι ὑπερήφανοι, καθὼς ὁ ἅγιός τους καὶ ἡ πόλη του γίνονται γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη, χάρη, μάλιστα, καὶ στὰ θαύματα τοῦ ἁγίου, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ ἅγιο λείψανό του ἀνέβλυζε «ἀκένωτος πηγὴ θείων μύρων», ἀπὸ «τὸ θεοπάροχο μνήμα του».

Δικαίως ἀπὸ τότε οἱ Θεσσαλονικεῖς πιστεύουν ὅτι ὁ ἅγιος εἶναι ἀνάμεσά τους καὶ τοὺς προστατεύει. Γι' αὐτοὺς εἶναι πρότυπο αὐτοθυσίας «ἀρχέτυπον ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας», ὁ «φιλόπολις», ὁ «πάτρων καὶ σωτὴρ τῆς πόλεως», ὁ «σωσίπατρις», τὸ «ἰδανικὸ παλληκάρι». Στις δύσκολες στιγμὲς τῆς πόλης οἱ Θεσσαλονικεῖς σ' αὐτὸν προσφεύγουν καὶ αὐτὸς τοὺς λυτρώνει ἀπὸ κινδύνους, ἀπὸ ἐπιδημίες, ἀπὸ εἰσβολὲς ἐχθρῶν. Ὁ ἅγιος περπατᾷ πάνω στὴν θάλασσα, σηκώνει τρικυμίες, βυθίζει τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους, καβαλλάρης σ' ἄσπρο ἄλογο πολεμᾷ πάνω στὰ κάστρα καὶ ἀποκρούει εἰσβολεῖς. Τὸν βλέπουν ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ εἰσβολεῖς, ὅπως ὁμολογοῦν ὅταν συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι. Τὸν ἔβλεπαν, μαζί μὲ τὸν Ἅγιο Γεώργιο, καὶ οἱ στρατιῶτες τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων νὰ τυφλώνουν τοὺς πυροβολητὲς τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὴν λάμψη τους καὶ νὰ μὴν μποροῦν νὰ χειριστοῦν τὰ πυροβόλα τους. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος ἐγκωμιάστηκε κατὰ τρόπον μοναδικὸ ἀπὸ συγγραφεῖς, ἀφοῦ ὁ ἅγιος συν-

δέεται με τις τύχες τῆς πατρίδος κι ἡ λαϊκὴ λατρεία ἀποτυπώθηκε στὰ συναξάρια ποὺ ἐκφράζουν τὸ πατριωτικὸ καὶ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα τῶν Θεσσαλονικέων.

Ἄρχοντες καὶ λαὸς τῆς πόλης τιμοῦν τὴν μνήμη τοῦ ἁγίου τους μετὶ τῆς μεγάλης γιορτῆς ποὺ ἀρχίζαν, ἀπὸ τότε, τὴν 1ῃ Ὀκτωβρίου καὶ τελείωναν στὶς 3 Νοεμβρίου, μετὰ ὕμνους, ὁμιλίες, ἐγκώμια γιὰ τὸν ἅγιο καὶ τὴν πόλη. Καὶ ἀπὸ 20-27 Ὀκτωβρίου ἔξω ἀπὸ τὰ δυτικὰ τεῖχη τῆς πόλης λάβαινε χώρα μεγάλη ἐμποροπανήγυρη, ἓνα εἶδος διεθνοῦς ἐκθεσης, τὰ Δημήτρια, ὅπου κατέφθαναν ἔμποροι καὶ προσκυνητὲς ἀπ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη, περιγραφή τῆς ὁποίας ἔδωσε ἀνώνυμος συγγραφεὺς στὸ ἔργο του «*Τιμαρίων*».

Κι εἶχαν δίκαιο οἱ Θεσσαλονικεῖς ποὺ λάτρευαν καὶ ἀγάπησαν μετὰ πάθος τὸν ἅγιό τους, τὸν προστάτη καὶ ὑπερασπιστὴ τῆς πόλης τους. Μαζί του ἀπέκρουσαν τὴν πρώτη πολιορκία τῶν Ἀβάρων, ποὺ ἐπιτέθηκαν ἀπὸ τὰ ΒΔ. μετὰ 100.000 ἄνδρες τὸ 597 (ἢ τὸ 586), τῶν Σλάβων τὴν νύκτα τῆς 27ῆς πρὸς 28 Ὀκτωβρίου τὸ 604 (ἢ 610), τὴν ὥρα ποὺ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦσαν στὴν ἀγρυπνία στὸν ναὸ του. Κι ὅταν ἄκουσαν τὶς ἰαχὲς τῶν Σλάβων ὄρμησαν στὰ τεῖχη νὰ τοὺς ἀποκρούσουν πιστεύοντας ὅτι μαζί τους εἶναι καὶ ὁ ἅγιός τους. Κι οἱ Σλάβοι εἰσβολεῖς ἔβλεπαν ὅτι χιλιάδες Θεσσαλονικέων στρατιωτῶν ἔβγαιναν ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ τοὺς κυνηγοῦσαν.

Τὸ βιβλίον τῶν «*Θαυμάτων*» τοῦ ἁγίου γράφει ἐπ' αὐτοῦ ὅτι στὰ 610 (ἢ 615) ἑκατοντάδες ποικίλων σλαβικῶν φύλων μετὰ μονόξυλα, μέσω τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ, Ἀλιάκμονος καὶ Στρυμόνος ξεχύθηκαν στὸ Αἰγαῖο καὶ πολιορκήσαν τὴν Θεσσαλονίκη. Καὶ τότε, μεταφράζω ἀπὸ τὰ «*Θαύματα*», οἱ Θεσσαλονικεῖς βλέπουν τὸν ὑπέρμαχο καὶ φιλόπατρι Δημήτριο, τὸν πάνδοξο μάρτυρα, φορώντας λευκὴ χλαμύδα καὶ πρῶτα τρέχοντας στὰ τεῖχη κι ὕστερα πάνω στὴν θάλασσα σὰν νὰ περπατᾷ στὸν δρόμο. Καὶ ξαφνικὰ σηκώθηκε Βαρδάρης ποὺ καταπόντισε τὰ μονόξυλα τῶν εἰσβολέων κι οἱ Θεσσαλονικεῖς, παίροντας θάρρος, βγήκαν ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ ἔτρεψαν σὲ φυγὴ τοὺς ἀπὸ ξηρὰν εἰσβολεῖς. Κι οἱ εὐσεβεῖς Θεσσαλονικεῖς ἔγραψαν μετὰ ψηφιδωτὴ ἐπιγραφή τῶν κτητόρων μετὰ στὸν ναὸ του διαιωνίζοντας τὴν λυτρωτικὴν ἐπέμβαση τοῦ ἁγίου τους:

*Κτίστας θεωρεῖς τοῦ πανενδόξου δόμου
ἐκεῖθεν ἔνθεν μάρτυρος Δημητρίου,
τοῦ βάρβαρον κλύδωνα βαρβάρων στόλω(ν)
μετατρέποντος καὶ πόλιν λυτρομένου*

Στὸν νότιο τοῖχο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου βλέπουμε νὰ εἰκονίζεται ἡ εἴσοδος βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος σὲ πόλη καιομένη. Ἄλλοι ἐρευνητὲς λέγουν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ ὁ Ρινότμητος ποὺ κατανικᾷ τοὺς Βουλγάρους στὰ στενὰ τοῦ Ροῦπελ τὸ 688 κι οἱ Θεσσαλονικεῖς ὕμνησαν τὴν νίκη αὐτὴ μὲ τὴν τοιχογραφία τοῦ νικητῆ Ἰουστινιανοῦ στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου. Κατ' ἄλλους (Γ. Θεοχαρίδης) ὁ εἰκονιζόμενος αὐτοκράτωρ εἶναι ὁ Βασίλειος Β΄ ποὺ τὸ 1019 συνέτριψε τοὺς Σλάβους στὸ Σίρμιο.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἦταν, καὶ εἶναι, ἡ πλούσια πόλη ποὺ εἴλκυε πάντα τὴν προσοχὴ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως τῶν Σαρακηνῶν πειρατῶν, ποὺ ἐπετέθησαν καὶ τὴν λεηλάτησαν τὴν 31ῃ Ἰουλίου 904. Τὴν καταστροφὴ αὐτὴ περιέγραψε στὸ *Χρονικό* του ὁ γραμματικὸς-κουβουκλείσιος τῆς μητροπόλεως Ἰω. Καμινιάτης. Πάλι, ὅπως γράφει ὁ χρονικογράφος, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐκεῖνες τὶς μέρες τῆς πολιορκίας ἦταν γεμάτη ἀπὸ Θεσσαλονικεῖς καὶ ξένους ποὺ παρακαλοῦσαν τὸν ἅγιο νὰ ἐπέμβει.

Κι ὅταν ἐμφανίσθηκε νέος ἐχθρὸς, οἱ Βούλγαροι, ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Β΄ ἦλθε πολλὰς φορὲς στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπως τὸ 990, ὅταν, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸν τσάρο τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ, ἔφτασε ἐδῶ γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν μεγαλομάρτυρα Δημήτριο καὶ νὰ προσκυνήσῃ ἐπάνω στὸν τάφο του. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια οἱ φωτιστὲς τῶν Σλάβων, οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοὶ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, στὶς δυσκολίες τοῦ ἱεραποστολικοῦ τους ἔργου στὸν Ἅγιο Δημήτριο στρέφουν τὸ βλέμμα τους ζητώντας βοήθεια.

Τὸ 1040 ἢ 1041 ὁ Δελεάνος, παρουσιαζόμενος ὡς ἐγγονὸς τοῦ τσάρου Σαμουήλ, κήρυξε νέο πόλεμο κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἀφοῦ κυρίευσε τὸ Δυρράχιο, κατευθύνθηκε στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου βρισκόταν ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαήλ Δ΄ γιὰ νὰ προσευχηθεῖ στὸν τάφο τοῦ

ἀγίου μας καὶ νὰ γιαντρευτεὶ ἀπὸ βαρεῖα ἀρρώστια. Τότε ὁ Μιχαήλ κινήθηκε κατὰ τοῦ Δελεάνου ποῦ δὲν τόλμησε νὰ ἐπιτεθεῖ κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ τόλμησε, ὅμως, ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀλουσιάνου, συγγενῆς τοῦ Σαμουήλ, ποῦ θέλησε νὰ ἀποκλείσει τὴν Θεσσαλονίκη καὶ νὰ τὴν ἀναγκάσει νὰ παραδοθεῖ ἀπὸ τὴν πείνα, ὥσπου οἱ Θεσσαλονικεῖς μετὰ τὴν ὀλονύκτια ἀγρυπνία βγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ ἀνάγκασαν τοὺς πολιορκητὲς Βουλγάρους νὰ φύγουν πανικόβλητοι.

Ὁ σύγχρονος τῶν γεγονότων βυζαντινὸς χρονογράφος Γεώργιος Κεδρηνὸς γράφει ὅτι ἐπικεφαλῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦταν ἕνας νεαρὸς καβαλλάρης, ὁ μεγαλομάρτυς Δημήτριος, ποῦ ἄνοιγε τὸν δρόμο κυνηγώντας τὸν ἐχθρό. Καὶ τοῦτο, συνεχίζει ὁ Κεδρηνός, τὸ βεβαίωσαν μὲ ὄρκο Βούλγαροι αἰχμάλωτοι ποῦ ἔλεγαν γι' αὐτὸν τὸν νεαρὸ καβαλλάρη ὅτι τοὺς ἔρριχνε φωτιές καὶ τοὺς κατέκαιε.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1185 οἱ Νορμανδοὶ τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου, διαδίδοντας ὅτι ὁ ἅγιος εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν πόλη του, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, λεηλάτησαν, βίασαν, κατέστρεψαν τὴν πόλη καὶ μὲ τσεκούρια ἔσπασαν καὶ ἄρπαξαν τὰ πολύτιμα ἀφιερῶματα ποῦ στόλιζαν τὸν τάφο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Θρῆνος καὶ ὀδυρμὸς στὴν πόλη, ποῦ τὴν σκληρὴ νορμανδικὴ κατοχὴ κατέγραψε στὸ Χρονικό του ὁ σοφὸς μητροπολίτης τῆς Εὐστάθιος.

Καὶ δὲν πέρασαν πολλὰ χρόνια, ὅταν τὸ 1205 οἱ Φράγκοι τῆς Δ' Σταυροφορίας ποῦ κατέλαβαν τὴν πόλη ἄρπαξαν τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τὴν παραχώρησαν στοὺς Καθολικούς. Τότε οἱ Βούλγαροι πίστεψαν ὅτι μπορούσαν νὰ καταλάβουν τὴν Θεσσαλονίκη, στὴν ὁποία ἐπετέθησαν τὸ 1207 μὲ τὸν τσάρο Ἰωαννίτση, τὸν Σκυλογιάννη ὅπως τὸν ὀνόμαζαν οἱ ταλαιπωρημένοι Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ποῦ συστηματικὰ λεηλατοῦσε. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ πετύχει τὸν σκοπὸ του γιὰτὶ στὴν σκηνὴ του, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλης μας, δολοφονήθηκε, ἴσως καὶ κατὰ προτροπὴ τῆς τσαρίνας, ἀπὸ τὸν Κουμάνο στρατηγὸ τοῦ Μαναστρά κι ἔτσι λύθηκε ἡ νέα αὐτὴ πολιορκία. Οἱ Θεσσαλονικεῖς, ὅμως, πίστεψαν ὅτι ἡ ἐξόντωση τοῦ φανατικοῦ ἐχθροῦ τῶν Ἑλλήνων Ἰωαννίτση ἦταν ἔργο τοῦ προστάτη τους Ἁγίου Δημητρίου. Κάτι τέτοιο γράφει καὶ ὁ βυζαντινὸς χρονικογράφος Ἀχροπολίτης (μεταφράζω):

Καὶ ὅπως λέγουν μερικοί, ἀπὸ κάποιου θεϊκοῦ σημάδι ἐπῆλθεν ὁ θάνατός του, καθὼς, ἐνῶ κοιμούνταν, ἓνας ἔνοπλος ἄνδρας φάνηκε ἀπὸ πάνω του καὶ μὲ δόρυ τὸν κτυποῦσε στὰ πλευρά του.

Ἡ Φραγκοκρατία στὴν Θεσσαλονίκη κράτησε εἴκοσι χρόνια (1204-1224) καὶ κατὰ πᾶσα πιθανότητα, στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας ὁ Καθολικὸς ἐπίσκοπός της Varinus ποὺ εἶχε ἐγκαταστήσει ὁ Βονιφάτιος, ὁ Φράγκος διοικητὴς τῆς πόλης, αὐτὸς λοιπὸν ὁ Varinus φυγάδευσε στὴν Ἰταλία τὰ ἅγια λείψανα τοῦ ἁγίου μας. Μαζί καὶ τόσα ἄλλα ποὺ στάλθηκαν στὴν Δύση ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, τὴν Κωνσταντινούπολη ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς.

Κατ' ἄλλους, ὁ Φράγκος διοικητὴς τῆς Θεσσαλονικῆς θέλησε τότε, τὸ 1205, νὰ μεταφέρει τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου μας στὸ Μομφεράτο τῆς Β. Ἰταλίας, πατρίδα τοῦ ὁμωνύμου βασιλικοῦ οἴκου ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἠρπάγησαν καὶ ἔμειναν ὡς τὸ 1978 στὸ San Lorenzo. Ἐκεῖ, στὸ ἀββαεῖο τοῦ San Lorenzo in Campo τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου μας ἐντοπίστηκαν ἀπὸ τὴν ἀείμνηστη βυζαντινολόγο Μαρία Θεοχάρη καὶ μὲ βαθύτατη κατάνυξη, ὕστερα ἀπὸ ἐνέργειες τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονικῆς Παντελεήμονος τοῦ Β', μεταφέρθηκαν στὴν Θεσσαλονίκη, στὸ σπίτι τοῦ ἁγίου, στὸν ναό του στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1978, σὲ μία περίοδο ποὺ οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶχαν τὴν ἀνάγκη τῆς παρουσίας τοῦ ἁγίου τους, καθὼς ἦταν νωπὲς οἱ πληγὲς στὴν πόλη μετὰ τὸν καταστρεπτικὸ σεισμὸ τῆς 20ῆς Ἰουνίου 1978.

Ἡ ἀγάπη τῶν Θεσσαλονικέων πρὸς τὸν ἅγιό τους ἐκφράσθηκε μὲ σειρὰ ἐγκωμίων -πεζῶν καὶ ποιητικῶν, γι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται ὁ δημοφιλέστερος ἅγιος ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης.

Ἰδιαιτέρως ὑμνήθηκε ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς λογίους Νικόλαο Καβάσιλα, Κωνσταντῖνο Ἀρμενόπουλο, Ἰσίδωρο καὶ Γαβριὴλ μητροπολίτες Θεσσαλονικῆς καὶ τοὺς Κωνσταντινουπολίτες Θεόδωρο Μετοχίτη, Νικηφόρο Γρηγορά, Κωνσταντῖνο Ἀχροπολίτη, Νικήτα Χωνιάτη, καθεῖς, μάλιστα, σύμφωνα μὲ τὴν θεολογικὴ, φιλοσοφικὴ, φιλολογικὴ παιδεία του, π.χ. ὁ Θεόδωρος Μετοχίτης μὲσω τῆς κλασ-

σικῆς του παιδείας, ὁ Φιλόθεος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μέσω τῆς θεολογίας τῶν Ἑσυχαστῶν. Στὴν ἀρχή, μάλιστα, τῶν ἐγκωμίων τους γιὰ τὸν ἅγιό μας οἱ ἐγκωμιαστὲς ὑμνοῦν τὴν Θεσσαλονίκη, τὴν πόλη του, τοὺς κατοίκους της, τὴν εὐγένειά τους καὶ τὴν ὀμορφιά τῶν ἐκκλησιῶν της.

Οἱ Φιλόθεος Κωνσταντινουπόλεως, Νικηφόρος Γρηγορᾶς καὶ Θεόδωρος Μετοχίτης στὰ ἐγκώμιά τους γιὰ τὸν Ἅγιο Δημήτριο τὸν συγκρίνουν μὲ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο, τὴν δὲ Θεσσαλονίκη θεωροῦν ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς πόλεις.

Ἄλλὰ καὶ γιὰ τὴν ροὴ τοῦ μύρου μαρτυροῦν σοφοὶ Θεσσαλονικεῖς καὶ μὴ, ὅπως οἱ μητροπολίτες Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Συμεών, Ἰσίδωρος, οἱ λόγιοι Δημ. Χρυσολωρᾶς, Φιλόθεος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Νικηφόρος Γρηγορᾶς κ.ἄ. Καὶ ὁ ἀπλὸς λαὸς ἐξεδήλωσε τὸν σεβασμὸ του πρὸς τὸν ἅγιο μὲ τὰ συναξάρια, τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς λόγους, τὴν περιγραφή τῶν θαυμάτων ποὺ ἔφθασαν ὡς τὴν Κύπρο, ὅπου, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης, γυναίκα τοῦ λαοῦ, τὸ 1912, σὲ πολὺστιχο λαϊκὸ ἄσμα της ὕμνησε Θεσσαλονίκη καὶ Ἅγιο Δημήτριο.

Ἡ φήμη τοῦ ἁγίου μας ἔφθασε ὡς τὴν Δύση, τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ρωσσία, μὲ τοὺς Βουλγάρους νὰ τὸν θεωροῦν ἐλευθερωτὴ τῶν δούλων, προστάτη τῶν γεωργῶν καὶ ὁ λαὸς τους νὰ τὸν ὑμνεῖ μὲ θρησκευτικὰ ἄσματα ποὺ τονίζουν ὅτι ὁ Ἅγιος Δημήτριος τοὺς βοηθεῖ στὴν ἀνέγερση ναῶν, ποὺ τόσον εἶχαν ἀνάγκη. Ἐφθασαν, μάλιστα, στὸν καιρὸ τῆς ἐθνικῆς τους ἀφύπνισης καὶ λίγο πρὶν, νὰ τὸν θεωροῦν γεννημένο μὲν στὴν Θεσσαλονίκη ἀλλὰ βουλγαρικῆς καταγωγῆς. Παρόμοιοι θρυλοὶ ἐμφανίσθηκαν καὶ στὴν μεσαιωνικὴ Ρωσσία, τὴν Σερβία καὶ τὴν Ρουμανία.

Ἡ Θεσσαλονίκη τὸ 1423 παραχωρήθηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικο Παλαιολόγο στὴν Βενετικὴ Δημοκρατία πιστεύοντας ὅτι θὰ μπορούσε νὰ τὴν σώσει ἀπὸ τὸν τουρκικὸ κίνδυνο καὶ νὰ τὴν καταστήσει πλούσια καὶ ἀνίκητη, Βενετία δηλ. τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου κυμάτιζε στὰ τείχη της. Δὲν μπόρεσε, ὁμως, τίποτε νὰ πράξει ἡ Βενετία κι ἡ πόλη μας ἔπεσε πιά ὀριστικά, ἐκεῖνο τὸ πρωινὸ τῆς 1ης Ἀπριλίου 1430 στὰ χέρια τῶν Τούρκων.

Ὁ Θεσσαλονικεὺς λόγιος Ἰω. Ἀναγνώστης, θρηνῶν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, περιέγραψε, λίγα χρόνια ἀργότερα, τὰ ὅσα τραγικὰ συνέβησαν ἐκεῖνες τὶς μέρες καὶ τὶς καταστροφές τῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς πόλης. Τὶς περισσότερες καταστροφές, γράφει, ὑπέστη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Οἱ Τοῦρκοι, τότε, κατέσχεσαν ἐκκλησίες καὶ μονές τῶν Ἑλλήνων, ἀφήνοντας σ' αὐτοὺς μόνον τέσσερις, μεταξὺ τῶν ὁποίων τῶν ἁγίων Ἀγγέλων (Rotonda), τὸν Ἅγιο Δημήτριο καὶ τὴν Ἁγία Σοφία, ποὺ ἀργότερα θὰ τὶς ἀρπάξουν κι αὐτές. Κι ὁ προαναφερθεὶς Ἰω. Ἀναγνώστης, ὅπως καὶ οἱ δοῦλοι πιά Θεσσαλονικεῖς, ἐλπίζουν στὸν Θεό καὶ στὸν Ἅγιο Δημήτριο ὅτι σύντομα θὰ ἀπαλλαγεῖ ἡ πόλη τους ἀπὸ τὰ δεινά. Ἦλπιζε ὁ Ἀναγνώστης (μεταφράζω):

τὸ καλὸ τῆς πόλης θὰ ἔλθει μὲ τὴν μεσολάβηση τοῦ δικοῦ μας θριαμβευτῆ καὶ μάρτυρα Ἁγίου Δημητρίου.

Ἀπὸ τὸ 1430 ὡς τὸ 1492 ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου μας ἦταν ἀκόμη στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων· τὸ 1481, μάλιστα, εἶχε ταφεῖ στὸν ναό, ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν εἴσοδό του, ἓνας πλούσιος Θεσσαλονικεὺς, μὲ κωνσταντινουπολίτικη καταγωγή, ὁ Λουκάς Σπαντούνης, ποὺ ἡ οἰκογένειά του ἦλθε στὴν Θεσσαλονίκη μετὰ τὴν Ἄλωση τὸ 1453. Τὸ ἐπιτύμβιο, γραμμμένο σὲ ἀρχαῖα ἑλληνικά, σὲ ἰαμβικὸ τρίμετρο, μαρτυρεῖ τὴν ἐθνικὴ ἑλληνικὴ συνείδησή του, «βλαστάρι τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Ἑλλήνων», γράφει ὁ τελευταῖος στίχος τοῦ ἐπιγράμματος. Θυμίζω, ἐν προκειμένῳ, τὸν πλοῦτο τῶν μορφῶν τοῦ ταφικοῦ αὐτοῦ μνημείου βγαλμένο ἀπὸ φημισμένο ἐργαστήρι ἰταλικῆς τέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὅμως, τὸ 1492 οἱ Τοῦρκοι ἄρπαξαν αὐτὸ τὸ σύμβολο τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ ἥρωον τῶν Θεσσαλονικέων, τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πρωτοστατοῦντος τοῦ ἄλλοτε διοικητῆ τῆς πόλης Κασὶμ πασᾶ ποὺ ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομά του στὸ τζαμί ποὺ ἔγινε ὁ ναός. Ἡ ἀρπαγὴ αὐτὴ συγκλόνισε τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τότε οἱ Θεσσαλονικεῖς μετέφεραν τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου καὶ ἄλλα κειμήλια στὸν ναὸ τῆς Θεοτόκου, κείμενο στὸ παραθαλάσσιο τεῖχος, ὅπου φυλασσόταν τὸ σκῆνωμα τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ἔτσι μεταβάλλεται καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ναοῦ καὶ ἐπιβάλλεται

ὡς ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ποὺ γίνεται, μάλιστα καὶ μητροπολιτικὸς ναὸς μετὰ τὴν κατάσχεση ἀπὸ τοὺς Τούρκους τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Rotonda) τὸ 1590.

Περιηγητὲς καὶ προσκυνητὲς, ἑκατὸν τριάντα χρόνια ἀργότερα ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὸν ναό, μιλοῦν γιὰ τὴν ὁμορφιά του, τὸ σκῆνωμα τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τὴν ἀργυροστόλιστη εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, αὐτὴν δηλ. ποὺ οἱ Θεσσαλονικεῖς μετέφεραν τὸ 1492 καὶ ποὺ κήκε στὴν μεγάλη πυρκαγιὰ τοῦ 1890.

Ὡς μητροπολιτικὸς ναὸς, ὁ παραθαλάσσιος Ἅγιος Δημήτριος, παρέμεινε μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ὅποτε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πόλης ὡς μητροπολιτικὸς ναὸς καθιερώνεται ὁ νεόκτιστος πιά ναὸς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ποὺ εἶναι ἡ τρίτη καὶ ἡ τελευταία ὀνομασία τοῦ ναοῦ, ἦτοι Θεοτόκος, Ἅγιος Δημήτριος, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. Κι ὅταν ξέσπασε ἡ Ἐπανάσταση τὸ 1821 στὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θεσσαλονίκη τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1821 στὸν ναὸ αὐτόν, τὸν παραθαλάσσιο, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατέφυγαν ἑκατοντάδες Θεσσαλονικέων. Τότε τὸ ἐξαγριωμένο τουρκικὸ πλῆθος, ἀφοῦ ἔσπασε τὶς πόρτες τοῦ ναοῦ, κατέσφαξε τοὺς περισσότερους τῶν καταφυγόντων ἐκεῖ. Καθ' ὅλη μάλιστα τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ὁ Ἅγιος Δημήτριος θέρμαινε τὶς ψυχὲς τῶν ὑποδούλων καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ τιμιώτερος τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 Γ. Καραϊσκάκης τὸν εἶχε προστάτη του.

Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἦλθε ἀνήμερα μὲ τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τὸ 1912. Ἦταν τὸ ἀπόγευμα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, ὅταν ὁ Ταχσὶν πασᾶς, ὁ Τούρκος στρατηγὸς – διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης ἔστειλε ὀλιγόλογη ἐπιστολὴ στὸν Διάδοχο Κωνσταντῖνο, ποὺ βρισκόταν στὸ στρατηγεῖο του στὴν Γέφυρα (Τόψιν), μὲ τὴν ὁποία δεχόταν τὴν παράδοση τῆς Θεσσαλονίκης ἀνευ ὄρων. Ἀμέσως ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος ἀπέστειλε στὴν Θεσσαλονίκη τοὺς ἐπιτελεῖς του Βίκτωρα Δούσμανη καὶ Ἴω. Μεταξᾶ γιὰ νὰ ὑπογράψουν μὲ τὸν Ταχσὶν πασᾶ τὴν παράδοση τῆς πόλης. Πράγματι, τὸ πρωτόκολλο ὑπογράφηκε στὶς 1.30 μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἀλλὰ συμφωνήθηκε νὰ γραφεῖ ὡς ὠρα ἢ 11.30 ὥστε νὰ συμπέσει μὲ τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ νὰ τιμηθεῖ ἔτσι ὁ ἅγιος προστάτης τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἶναι γνωστὰ τὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλης. Καὶ θυμοῦμαι, ὡς φοιτητῆς ἐγώ, τὸν ἀείμνηστο Δάσκαλο ὄλων μας καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν Ἀπόστολο Βακαλόπουλο νὰ μᾶς διηγεῖται τὰ ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν πολεμιστὴ τοῦ 1912 πατέρα του, πῶς δηλ. οἱ Θεσσαλονικεῖς ὑποδέχθηκαν τὸν ἀπελευθερωτὴ ἑλληνικὸ στρατό. Ἔτσι, περίπου, ὅπως τὰ διηγῆθηκε καὶ ἔγραψε ὁ λοχίας Μιλτιάδης Λιδωρίκης.

Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, πολῖτες κάθε τάξεως καὶ θέσεως, πλούσιοι, φτωχοί, μᾶς παρατηροῦσαν μὲ θαυμασμό. Τὸ κουρασμένο ντουφέκι μας, ὁ λασπωμένος ντουλαμάς, ἡ βρωμερὴ βλαχόκαλτσα, τὰ τρυπημένα τσαρούχια, τὸ βρεγμένο φέσι μας, ἀποτελοῦσαν ἀντικείμενο θείου καὶ ἱεροῦ θαυμασμοῦ [...]

Καὶ ἓνας ἀνώνυμος Θεσσαλονικιός, σὰν εἶδε νὰ εἰσέρχονται στὸ καφενεῖο «ἽΟλυμπος Παλλάς» δύο Ἑλληνες ἀξιωματικοί, οἱ πρῶτοι ποὺ εἰσῆλθαν στὴν ἀπελευθερούμενη πόλη, ἔτρεξε στὸ σπίτι νὰ ἀναγγεῖλει τὴν χαρμόσυνη εἶδηση στὸν πατέρα του· αὐτός, ἔστρεψε τὸ βλέμμα στὸ εἰκονοστάσιο· «Εὐλογημένε Μεγαλομάρτυς Δημήτριε», εἶπε καὶ ἀναλύθηκε σὲ λυγμούς. Κι ὁ Κωστής Παλαμάς ὑμνώντας τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴν ἀπελευθέρωσή της θὰ γράφει γιὰ τὸν ἅγιο προστάτη της:

*Καὶ πάντα πρωτοστάτης παραστάτης σου /
θεῖος ὀπλίτης γιὰ τὸ μάτωμα τρόμος, γιὰ τὸ θρί-
αμβο / Μυροβλήτης.*

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἦταν ἀκόμη τζαμί σὰν ἀπελευθερώθηκε ἡ πόλη καὶ οἱ δοξολογίες ἔλαβαν χώρα στὸν Ἅγιο Μηνᾶ καὶ στὸν Ἅγιο Νικόλαο τὸν Τρανό. Στις 31 Ὀκτωβρίου ξεκίνησε ἡ καθαγίαση τῶν ναῶν ποὺ εἶχαν μετατραπεῖ σὲ τζαμί. Ἔτσι ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος Μηνόπουλος στις 31 Ὀκτωβρίου 1912 ἐπισκέφθηκε τὴν Ἁγία Σοφία ποὺ εἶχαν καταλάβει σταυρικῶς οἱ Βούλγαροι σύμμαχοί μας ὡς τὶς 17 Ἰουνίου 1913, ὅπου τέλεσε ἀπλῆ δέηση ἐπειδὴ θεωρήθηκε ὁ ναὸς «ἀκαθάριστος», ἔπειτα πῆγε στὸν Ἅγιο

Γεώργιο (Rotonda), όπου και εκεί ηῦρε Βουλγάρους και στὸν Ἅγιο Παντελεήμονα. Κατόπιν ἐπισκέφθηκε τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὅπου ἐφάλλη τὸ ἀπολυτίκιο τοῦ μεγαλομάρτυρος, ἔγινε προσευχὴ στὸν τάφο τοῦ ἁγίου και τελέστηκε ἁγιασμός. Πλήθος κόσμου παρακολούθησε τὴν τελετὴ κλαίγοντας ἀπὸ χαρὰ και συγκίνηση. Ὅσο για τὴν διαδικασία τῆς ἀπόδοσης τῶν ναῶν στὴν χριστιανικὴ λατρεία, αὐτὴν ἀνέλαβε ὁ μητροπολίτης Γεννάδιος Ἀλεξιάδης.

Κι ὅταν ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀποδόθηκε ξανά στὴν λατρεία μας, ἦλθε ἡ μεγάλη πυρκαγιὰ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1917 ποὺ κατέκαψε τὴν πόλη. Ὁ αὐτόπτης μάρτυς Γ. Βαφόπουλος πρόσεξε ὅτι ὁ Ἅγιος Δημήτριος με τὸν ναὸ του «ὑψωσε φράγμα τὴν ἴδια τὴν ἐκκλησία του για νὰ σώσει τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς Θεσσαλονίκης». Πράγματι, ὁ ναὸς του ἦταν τὸ τελευταῖο ὄριο ποὺ εἶχε φθάσει ἡ φοινικὴ πυρκαγιὰ. Γι' αὐτὸ και δικαίως ἀποκαλεῖται ὁ Ἅγιος Δημήτριος ὁ ἀκριβὴς φρουρός, ὁ ἄυπνος φύλαξ και ἡ Θεσσαλονικὴ θεοφρούρητος, θεοφύλακτος κτλ.

Τοῦτα τὰ ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν για τὸν Ἅγιο Δημήτριο και τὴν Θεσσαλονικὴ του, τὴν ἀγαπημένη πόλη, ποὺ ἀπὸ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς αἰῶνες προστάτευε με τὸν ἅγιό της και με τὰ ἐπιβλητικὰ τεῖχη της τοὺς κατοίκους της, δίδοντας ἀσφαλὲς καταφύγιο ἀπ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ και στοὺς περιοίκους τῆς μακεδονικῆς ἐνδοχώρας, τοὺς «ἀποφύγους» τῶν ἀφηγήσεων τῶν «Θαυμάτων» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀπὸ τότε ὠ τοὺς καιροὺς μας, ὅταν δηλ. τὸ 1922 δέχθηκε στοργικὰ τὴν ρημαγμένη Ρωμηοσύνη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, καθιστάμενη ἡ πρωτεύουσα τῶν προσφύγων. Ἡ Θεσσαλονικὴ εἶναι ἀναμφισβήτητα ὁ προμαχῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ και χωρὶς αὐτὴν κανεὶς δὲν ξεύρει ποιά θὰ ἦταν ἡ τύχη του. Γι' αὐτὸ ἡ Θεσσαλονικὴ και ὁ πολιοῦχος της Ἅγιος Δημήτριος ἐκφράζουν τὸν ἄφθαρτο και νικηφόρο Ἑλληνισμό, σύμβολα ἀγώνων, ἐλπίδων και ὁραμάτων.

Μὲ αὐτὲς τὶς ἐλπίδες και τρελλοὶ ἀπὸ πατριωτισμὸ ἀξιωματικοὶ και τὰ στρατευμένα παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας ἀντιμετώπισαν νικηφόρα τὴν φασιστικὴ Ἰταλία στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου και τὶς σιδερόφρακτες γερμανικὲς μεραρχίες στὸ Ροῦπελ τὸ '40, '41 κι ὕστερα στὴν Ἑθνικὴ Ἀντίσταση ἀναδεικνύοντας τὶς ἀρετὲς τῶν Ἑλλήνων.

Τιμὴ καὶ δόξα στὸ ἔπος τοῦ '40! Στις μέρες μας, ἀπὸ δικά μας λάθη βιώνουμε μία ἄλλη κατοχή, καὶ κανεὶς δὲν ξέρει πότε καὶ πῶς θὰ τελειώσει.

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος καὶ ἡ Παναγία ἄς μᾶς βοηθήσουν νὰ ἀντέξουμε, ὅπως ἀντέξαμε τόσα καὶ τόσα καὶ ἐξήλθαμε διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ ὅπως περιέγραψε τὴν ἔξοδο αὐτήν, δίδοντας χίλιες ἐλπίδες, ὁ Πρόεδρος κ. Ν. Ι. Μέρτζος στὸ βιβλίο του Ἄπὸ τὸ 1821 στὸ 2010.

Ο ΘΕΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΒΟΗΘΕΙ ΗΜΙΝ